

УДК 330.322

Жеревчук Ю.В., Янко О.І.

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

У статті проаналізовано структуру залучення іноземного капіталу в регіони України, виявлено його нерівномірність та запропоновано напрями, які дозволили б запобігти диспропорційному розвитку регіонів.

Ключові слова: *інвестиції, іноземні інвестиції, інвестиційна привабливість, інвестиційна конкурентоспроможність, диспропорційність.*

Постановка проблеми. Ефективне залучення іноземних інвестицій потребує раціонального розподілу між регіонами України. На сьогодні механізм підвищення інвестиційної активності практично не враховує регіональну складову, що призводить до неоднорідності в обсягах прямого іноземного інвестування в регіональному розрізі, породжує певні диспропорції, послаблює економічні взаємозв'язки між регіонами. Це зумовлено небажанням інвесторів вкладати кошти в ті регіони, які характеризуються низькою привабливістю, внаслідок фінансової, політичної, економічної нестабільності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз стану та тенденцій розвитку процесів іноземного інвестування в регіонах України знайшов відображення в працях вітчизняних і зарубіжних науковців, а саме: В. Антонова, Т. Бояра, О. Гаврилюка, Т. Гордієнко, Т. Дудіної, М. Дудченка, М. Колісника, Н. Корнеєвої, І. Олександренка, М. Пістуна, І. Сечиної, В. Федоренка та інших. Однак, незважаючи на велику кількість досліджень, проблема нерівномірного вкладення іноземних інвестицій у регіони України залишається недостатньо розглянутою.

Метою статті є оцінка залучення прямих іноземних інвестицій у регіони України, виявлення актуальних проблем, що існують, та пошук шляхів запобігання накопичення іноземних активів в окремих регіонах.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах розвитку економіки України загальний обсяг залучених інвестицій не завжди характеризується рівномірним розподілом, спостерігається диференційоване накопичення іноземних активів в окремих регіонах.

Укладання значного обсягу прямих іноземних інвестицій у конкретну галузь у регіоні найчастіше пов'язано із впровадженням довгострокового інвестиційного проекту. Також на надходження прямих іноземних інвестицій у конкретний регіон впливає його географічне розташування. Обсяг притоку прямих іноземних інвестицій до регіонів України (2008-2012 рр.) відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Обсяг притоку прямих іноземних інвестицій до регіонів України за 2008 - 2012 рр. (млн. дол. США)

Рік	2008	2009	2010	2011	2012
АР Крим	753,9	649,8	718,4	815,6	1166,3
Вінницька	152,6	161,3	184,6	205,3	226,0
Волинська	392,4	269,2	322,4	218,6	241,2
Дніпропетровська	7096,7	6832,4	7054,1	7495,1	8006,2
Донецька	1355,2	1529	1636,8	2278,2	2652,4
Житомирська	205,1	208,9	238,1	258,1	339,3
Закарпатська	345,3	355,8	355	362,6	349,2
Запорізька	811,4	890,6	916,2	952,8	975,7
Івано-Франківська	404,8	500,4	635,1	512,5	618,8
Київська	1120,5	1347,4	1525,5	1611,1	1718,9
Кіровоградська	71,6	80,1	82,6	65	72,2
Луганська	367	393,8	637,1	630,1	766,8
Львівська	838,5	958	1198,6	1254,6	1358,2
Миколаївська	136,8	161,8	162,7	165,4	156,0
Одеська	880,8	970,2	1042,0	1107,3	1220,5
Полтавська	368,8	516,3	450,9	551,3	699,6
Рівненська	265,5	304,4	307,6	309,2	295,3
Сумська	180,5	158	243,5	359,6	361,8
Тернопільська	51	58,6	66,5	59,8	61,9
Харківська	1278,8	1609,9	2082,7	2116,9	2745,7
Херсонська	171,4	192,2	197,4	203,4	206,5
Хмельницька	129	137,3	219,6	183	189,6
Черкаська	175	168,1	222,5	289,4	285,9
Чернівецька	51,2	60,1	61,8	61,9	61,9
Чернігівська	96,1	103,9	88,8	94,9	98,3
м. Київ	11674,4	16837,2	19225,1	21831,6	24459,1
м. Севастополь	165,7	160,3	158,8	153,6	166,6

Джерело: складено автором за даними Офіційного сайту Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Розподіл прямих іноземних інвестицій за регіонами України є нерівномірним, що зумовлено їх різною інвестиційною привабливістю. Аналізуючи наведені дані, можна зробити висновок, що іноземні інвестори охоче вкладають кошти у промислові регіони, оскільки більшість їх «цікавить» металообробка, харчова та хімічна промисловість, будівництво, транспорт. З таблиці видно, що спостерігається певне збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій, однак воно є досить відносним, якщо враховувати інфляцію.

Регіони нашої держави мають великий потенціал для розвитку: родючі землі східної та центральної частини, сприятливі кліматичні умови, які є запорукою розвитку сільського господарства, рудні корисні копалини Запорізької та Дніпропетровської областей. Крім того, в Україні багато нерудних корисних копалин, ми маємо виходи до Чорного і Азовського морів, достатні земельні та водні ресурси тощо. Пріоритетними для розвитку є Крим і Карпати, а також східні регіони, де спостерігається найвища рентабельність, тому доцільно звернути увагу інвесторів на ці регіони і створити сприятливе податкове та економічне середовище, яке зацікавить та буде спонукати їх до вкладення коштів у ці території. Забезпечення захисту та гарантій інвесторів, дотримання міжнародних правил ведення бізнесу, створення однакових конкурентних умов як для внутрішніх, так і для зовнішніх інвесторів теж активізують інвестиційну діяльність.

Проаналізувати інвестиційну привабливість регіонів України ми можемо за допомогою рис. 1

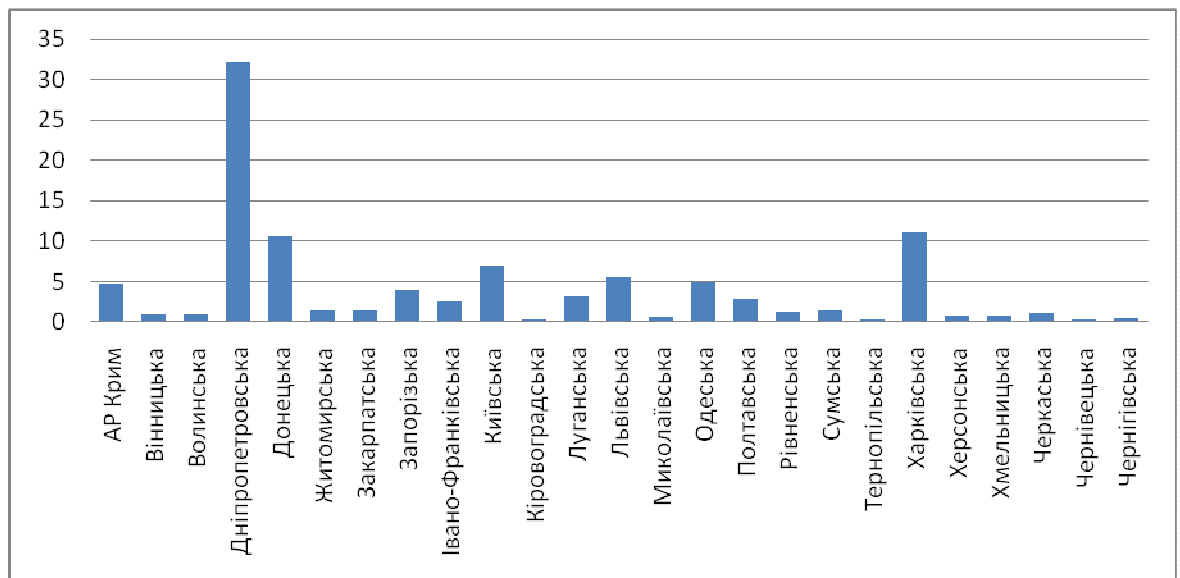

Рис. 1. Частка регіонів України в залученні прямих іноземних інвестицій в Україну на 01.07.2012 року

Джерело: складено автором за даними Офіційного сайту Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Отже, лідерами в залученні прямих іноземних інвестицій є Дніпропетровська область, на яку на середину 2012 року припало 32,2% прямих іноземних інвестицій, друге місце належить Харківській області – 11% прямих іноземних інвестицій (ПІІ), третє – Донецькому регіону, на частку якого припадає 10,7% ПІІ в Україну та четверте – Київській області (6,91%). Аутсайдерами стосовно залучення прямих іноземних інвестицій, на частку яких припадає не більше 0,4% іноземних інвестицій є Кіровоградська, Тернопільська, Чернівецька та Чернігівська області. Частка решти регіонів України у залученні прямих іноземних інвестицій коливається в межах 0,4 – 5%. Таким чином, потрібно створювати такі передумови, щоб велика кількість

інвестицій спрямовувалась не лише у певні регіони та великі міста, а й в інші, які їх потребують.

Для виявлення взаємозв'язку і залежності між обсягами вкладених ПІІ та обсягами валового регіонального продукту (ВРП), як головного показника, що характеризує рівень розвитку регіону, проаналізуємо дані, які наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Групування регіонів України за рівнями вкладених ПІІ та обсягами валового регіонального продукту на одну особу

Групи за рівнем ВРП на 1 особу, грн.	9383-15501 (низький)	15501-21619 (середній)	21619-27737 (високий)
Групи за рівнем ПІІ на 1 особу, доларів США			
61,1 -333 (низький)	Вінницька, Рівненська, Херсонська, Сумська, Тернопільська, Чернівецька, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська, Волинська, Закарпатська, Житомирська, Кіровоградська	Луганська, Миколаївська	Полтавська
333 - 604,9 (середній)	Івано-Франківська, Запорізька, Львівська, Автономна Республіка Крим	Одеська	Донецька
604,9 - 876,9 (високий)		Харківська	Дніпропетровська, Київська

Джерело: Киришун Л.В. Аналіз стану та тенденцій розвитку процесів іноземного інвестування регіонів України [Текст] / Л.В. Киришун // Регіональна економіка. – 2011. – № 7. – С. 113

Дані таблиці свідчать про значні диспропорції в розвитку регіонів України. Переважна частина регіонів, серед яких: Вінницька, Рівненська, Херсонська, Сумська, Тернопільська, Чернівецька, Хмельницька, Черкаська – це регіони з низьким рівнем залучених прямих іноземних інвестицій та виробленим ВРП. Три області Івано-Франківська, Запорізька, Львівська та Автономна Республіка Крим належать до регіонів з середнім рівнем залучених іноземних інвестицій, однак з невисоким рівнем ВРП. Одеська область демонструє середній рівень за обсягами залучених ПІІ та виробленим ВРП, на відміну від Донецької, що при середніх обсягах ПІІ забезпечує високий показник ВРП. Найкращі позиції за обсягами залучених ПІІ займають Харківська та Дніпропетровська області, які за обсягами виробленого ВРП належать до середнього та високого відповідно.

З наведених даних випливає, що найбільш привабливими є декілька регіонів України, серед них м. Київ. Розглядаючи інвестиційну привабливість окремих регіонів, не завжди зрозуміло чому іноземний капітал віддає перевагу одним, а не іншим регіонам. З економічних позицій високий рівень вкладення іноземного капіталу повинен спостерігатися в таких регіонах країни, як АР

Крим, в областях Дніпропетровській, Запорізькій, Луганській, Одеській, Харківській, оскільки кожен з них характеризується значним економічним потенціалом і конкурентоспроможністю. Розглянемо кожен із цих регіонів більш детально у табл.3.

Таблиця 3

Характеристика інвестиційної привабливості регіонів України

Регіони	Характеристика
Автономна Республіка Крим	Один із найбільш інвестиційно-привабливих регіонів, завдяки вигідному економіко-географічному положенню, наявності природних ресурсів, санаторно-курортного, промислового і наукового потенціалу, розвинутій транспортній інфраструктурі, доступу на ринки України, країн СНД, Європи та Азії.
Дніпропетровська область	На Дніпропетровщині іноземних інвесторів найбільше приваблюють машинобудування і металообробка, внутрішня торгівля, харчова і хімічна промисловість, будівництво, транспорт.
Запорізька область	На Запоріжжі іноземних інвесторів найбільше приваблюють машинобудування та металообробка, борошномельно-круп'яна галузь харчової промисловості, внутрішня та зовнішня торгівля.
Луганська область	На Луганщині іноземних інвесторів найбільше приваблюють металургія, машинобудування і металообробка.
Одеська область	На Одещині іноземних інвесторів найбільше приваблюють внутрішня торгівля, фінанси і кредит, будівництво, машинобудування та металообробка.
Харківська область	На Харківщині іноземних інвесторів найбільше приваблюють машинобудування та металообробка, харчова та легка промисловість.

Джерело: складено автором.

Однак поряд з економічним потенціалом у цих регіонах і дуже багато проблем соціального та екологічного характеру. У багатьох регіонах України спочатку необхідно вкласти значні обсяги капіталу, щоб підняти на необхідний

рівень потенціал більшості діючих підприємств.

Проте, привабливість регіонів країни має тенденцію змінюватися кожного року. На це впливають різні чинники, особливо світова фінансова криза. Слід зазначити, що інтерес іноземних інвесторів до м. Київ незмінний, оскільки він є столицею європейської держави. Тут обертається значна готівкова маса країни, активно розвивається ринкова інфраструктура, досягнуто помітного зростання промислового виробництва, з кожним роком поліпшуються тенденції будівництва і розвитку транспорту. У Києві іноземні інвестиції зосереджені у фінансовому, кредитному і страховому секторах економіки [5].

Причинами, що зумовлюють концентрацію інвестиційних ресурсів та джерел інвестування в одних регіонах, а з іншого боку, слабкі позиції щодо інвестиційної активності та незначну інвестиційну привабливість в інших, є:

- високий податковий та адміністративний тиск на бізнес, який намагається вимивати, а не отримувати прибутки;
- фізичний та моральний знос;
- інфляційні процеси;
- вузькість внутрішнього ринку, викликана розподілом суспільного продукту;
- відсутність практично більшості ринкових інституцій – ринку цінних паперів, землі, нерухомості;
- вплив трудових ресурсів та капіталу з одних місцевостей на користь інших (передусім великих міст);
- відсутність опрацьованого органами місцевої влади механізмів інвестиційного портрету території;
- нерозвиненість зв'язків між суб'єктами ринку через нестачу оперативної інформації [3].

Отже, для запобігання диспропорцій у розвитку регіонів інвестиції повинні спрямовуватись у ті сектори, які мають позитивні перспективи у плані збуту своєї продукції, але ринкова частка яких невелика через переваги імпорту.

Інвестиційна активність в Україні характеризується високою неоднорідністю, тому інвестиційну політику необхідно проводити виходячи з можливостей потреб розвитку кожного регіону, оскільки у Західному регіоні ефективними можуть бути виробництва з використанням місцевих природних ресурсів, а також розвитку мереж оздоровчих курортно-туристичних комплексів. У Донецько-Придніпровському регіоні потрібні реконструкція й технічне переобладнання шахт, металургійних і хімічних виробництв на базі безвідходних, маловідходних та екологічно чистих технологій [2].

Отже, нерівномірний розподіл іноземного капіталу за регіонами України спричиняється низькою привабливістю регіонів, внаслідок фінансової, політичної, економічної нестабільності.

Надходження певної частки ресурсів до обмеженого переліку регіонів спричиняє виникнення і розвиток низки ризиків регіонального рівня у сфері іноземного інвестування:

1. Відсутність стимулів та достатнього обсягу коштів для якісних структурних змін в економіці, деформація структури економіки регіонів;

2. Розвиток одних регіонів за тривалого занепаду інших, падіння обсягів інвестування у промислово розвинених регіонах і незначна позитивна динаміка у слаборозвинених, зростання незначної кількості окремих центрів інвестування;

3. Низький рівень завантаження наявних виробничих потужностей;

4. Деформація структури економіки відповідно до потреб експорту та втрата окремими регіонами місця у консолідованому господарському просторі держави;

5. Неєфективна макроекономічна зміна експортної орієнтації економіки регіонів, зниження рівня їхньої конкурентоспроможності;

6. Зниження рівня зайнятості та підвищення рівня безробіття.

Зменшення даних ризиків сприятиме зростанню інвестиційної привабливості як і окремих регіонів, так і України в цілому.

Залучення інвестицій на регіональний рівень є показником стабільності та успішності соціально-економічного розвитку певної територіальної громади, але в Україні обсяги залучення залишаються незначними для українських регіонів та ще й з високою диференціацією їх розподілу.

Для збільшення обсягу прямих іноземних інвестицій регіональна влада повинна зводитися до виконання таких функцій:

– формування привабливого для інвестора іміджу територіальної громади;

– створення сприятливих умов для надходжень та ефективного реалізації інвестицій;

– конденсування та створення ефективних каналів для поширення інформації про інвестиційний потенціал відповідної території;

– посередництво в налагодженні контактів та співпраці між представниками місцевого бізнесу і потенційними інвесторами [1].

Отже, щоб активізувати інвестиційну діяльність необхідно забезпечити роботу чітких, зрозумілих і зручних механізмів її реалізації як на регіональному, так і на державному рівнях. Для цього перш за все уряд повинен займатися розробкою національних та регіональних стратегій розвитку, які б займались дослідженням та забезпеченням бажаного економічного ефекту на довгостроковій основі завдяки координації роботи органів державного управління та органів місцевого самоврядування. Саме такі стратегічні плани поряд з розвитком регіональної інфраструктури та загальнодержавним сприянням можуть забезпечити приплив інвестицій у регіони України.

Висновки. Нині основний акцент у регіональній інвестиційній стратегії необхідно поставити на розвитку тих сфер виробництва, які сприятимуть економічному зростанню регіону, країни в цілому. На регіональному рівні необхідно застосувати нові підходи до довгострокових відносин, які відповідали б сучасним політичним реаліям, а також пріоритетним інтересам нашої держави. На державному рівні перед органами влади постає завдання підвищення інвестиційної активності регіонів шляхом реформування нормативно-правової бази і коригування розподілу інвестиційних ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Гордієнко Т.М. Розвиток регіональної економіки в контексті економічної кризи [Текст] / Т.М. Гордієнко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №6. – С. 166
2. Комар Ю. А. Регіональні фактори залучення іноземних інвестицій в умовах глобалізації [Текст] / Ю.А. Комар // Управління розвитку – 2011. - №5 (102) – С. 19.
3. Коваленко Ю.М. Диспропорційність вкладень іноземних інвесторів у галузі та регіони України [Текст] / Ю.М. Коваленко, І.А. Скуратівська // Збірник наукових праць НУДПСУ – 2011. – №2. – С. 152
4. Киришун Л.В. Аналіз стану та тенденцій розвитку процесів іноземного інвестування регіонів України [Текст] / Л.В. Киришун // Регіональна економіка– 2011. – № 7. – С. 113
5. Карпінський Б.Л. Інвестиційна привабливість та ризик регіону: методи оцінки [Текст] / Б. Л. Карпінський // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2012. – № 8. – С. 57

Подано до редакції 22 березня 2013 року

Жеревчук Ю.В., Янко О.І.

Региональные аспекты привлечения прямых иностранных инвестиций

В статье проанализирована структура привлечения иностранного капитала в регионы Украины, выявлены его неравномерность и предложены направления, которые позволили бы предотвратить диспропорциональное развития регионов.

Ключевые слова: *инвестиции, иностранные инвестиции, инвестиционная привлекательность, инвестиционная конкурентоспособность, диспропорция.*

Zherevchuk J.V., Yanko O. I.

Regional aspects attracting FDI

The article analyzed the structure of foreign capital in the regions of Ukraine, found it uneven and suggests directions that would prevent disproportional development of regions.

Key words: *investment, foreign investment, investment attraction, investment competitiveness disparity.*

Жеревчук Юлія Василівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансових ринків Національного університету ДПС України.

Янко Оксана Іванівна – студентка факультету фінансів та банківської справи Національного університету ДПС України.